

ОДРОС, ОДРИСА И ОДРИСИ

Валентин Йорданов

Голямото тракийско племе *сатри* обитавало в *Тракия* планинския масив *Пангей* (дн. *Родопи*) и долината по течението на р. *Хеброс* (дн. *Марица*). За тях Херодот (484~425 г. пр.Хр.) пише следното:

“Сатрите, доколкото знам, не са били подчинени никога на никого и единствени от траките продължават да са и досега свободни; живеят високо в планините, които са покрити с всякакви гори и сняг, и са отлични войни. Те притежават прорицалището на Дионис; прорицалището се намира в най-високата част на планината [*Пангей* – б.а.]; измежду сатрите с прорицанията в светилището се занимават бесите, жрица дава прорицанията точно както в Делфи – няма нищо по-различно.”
/Херодот. История, кн. VII, § 111. – В: Херодот. История. Кн. IV-IX. Превод от старогръцки П. Димитров. С., Изд. «Наука и изкуство», 1990, с. 188/.

Следователно *бесите* били елитът на *сатрите* (*сатирите*), който поддържал и пазел святостта на култа; както се изразява Херодот: “...измежду сатрите с прорицанията в светилището се занимават бесите...” Този малоброен елит от духовни водачи *беси* е надъхвал големия народ *сатри* (*сатирри*, т.е. „козли“) с гордост и непокорство, затова те “са отлични войни”, които “не са били подчинени никога на никого”.

Начина на кастово обществено взаимодействие между жреците *беси* и народа *сатри* – първите да ръководят чрез *култа* и *знанието*, а вторите да ги обслужват, изхранват и защитават, – е типичен пример за древните отношения между богове-пастири и народи-пасоми. Виждаме го и другаде: например в планината *Нилгири*, *Средна Индия*, където племето *тода*, с постоянна численост 700 души, живеело в затворена общност сред земеделския народ *бадаги*, на брой около 10 000 души; *бадагите* се прекланяли с респект пред божествените *тоди* и обслужвали изцяло техните нужди. /Е. Блаватска. Индийските магьосници от сините планини. С., Изд. „Астрала“, 1993, с. 53-58; първо издание 1882/.

Подобен обществен модел е съществувал в изоставения град *Буритака*, *Колумбия* при племето *коги* (*коки*, т.е. “магове”) – сред многочисления народ

кагаби /**Ерих фон Деникен**. По следите на всемогъщите. С., Изд. „Литера Прима“, 2003, с. 102-107/.

През V в. пр.Хр. етнонимът *самри* изчезнал; народът се сдобил с друго име – *одриси*, а столицата им – с името *Одриса* (преди това *Пуллудева* или *Евмолпия*). Названията *Одриса* и *одриси* са се наложили след управлението на авторитетния и дълголетен цар *Τηρης/Терес I* (~526/521-464 г. пр.Хр.), който обединил повечето тракийски племена в могъща държава и укрепил здраво столичния град. Благодарните му потомци, както и целият народ, запазили делата на своя добър цар като наследство „от Тереса“. Така, според нас, се е появил топонимът *От-Тереса*, *От-треса*, *От-триса*, *Одриса*, а и етнонимът *одриси*. /вж. по-долу; вж. също **Йорданов, В.** Заселването на Тракия през VII хил. пр.Хр. – списание „Горгони“, кн. 2, 2017-2018, с. 165, 166/.

Голямото тракийско племе *самри/одриси* консолидирало обитаващите *Тракия* потомци на титаните, които във времето се примесили с новодошлите етноси. За разлика от тях, малкото жреческо племе *беси*, което давало царете на *самрите/одрисите* и на останалите тракийски племена, живеело в затворена етническа общност. В него се подвизавали само преки потомци на клана Кронос и на синовете му Зевс, Посейдон и Хадес, и особено на Зевсовите синове Дионис, Хермес, Аполон, Яхкос и др. божества. Тези преки потомци образували аристокрацията на тракийските племена. За да запазят генетичната си чистота, те се обособили в отделното малко племе *беси/песи* („пастири“), събрано в едно или няколко села, с обща численост няколко хиляди души. Не че понякога чистата им кръв не прескачала при обикновения народ и обратно.

Можем да проследим генеалогичните връзки вътре в клана на Кронос/Ра. След победата на Дионис/Хор над чичо му – узурпатора на трона Хадес/Сет, – възцарялият се Хор взел за своя съпруга Мемфида/Лизианаса I/Су Анас, дъщеря именно на Хадес/Сет и Персефона/Нефтида. От този брак се родили царствените принцеси Лизианаса II/Аби Байгул и Ливия. Хор омъжил и двете за другия си чичо Посейдон. Първата родила Иджик/Джам – родоначалника на *именците*, царственото племе на *хоните/хуните*. Втората родила Бел, от който произлизат Египт, Данай и Кефей; и Агенор, от който произлизат Тасос, Феникс, Киликс, Кадъм и Европа. От последните осем потомци, или от част от тях, именно произхождат *бесите* (вж. **В. Йорданов**. Потомците на боговете Посейдон, Зевс и Хадес в Тракия. – В: списание „Горгони“, кн. 3, 2019, с. 9-32).

Ето как са се преплели наследствените линии на Кроносовите синове: Зевс (посредством Дионис), Хадес (чрез дъщеря му Лизианаса I) и Посейдон.

Оттук разбираме защо *траките* почитат най-много бог Дионис/Хор: наследник и наследодател на божествената царствена линия, той не само култово-митологично, а и генетично се явявал родоначалник на тракийските царе. Но от приведеното по-горе сведение на Херодот се разбира, че „царете им... почитат най-вече Хермес... и твърдят, че самите те са негови потомци“.

От което следва, че и полубратът на Дионис/Хор – Хермес/Тот има генеалогичен принос в генома на *бесите*.

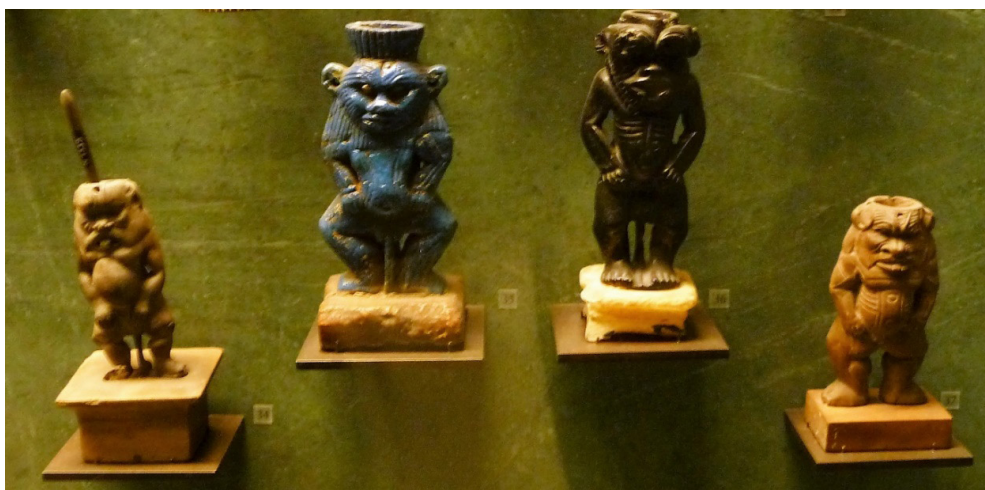
Преките потомци на *светото семейство*, които предоставяли царе на народите по света, били обожествени от последните в един обобщен образ – на бог *Бес* (сн. 1). По този въпрос дава описание впечатлителният археопътешественик Дейвид Хатчър Чайлдрес:

“На следващия ден посетих най-големия музей в Анкара – Музея на анатолийските цивилизации...

Едната зала бе пълна с огромни гранитни плочи, покрити с хетски йероглифи или с големи изображения на сфинксове. **Сходството с египетските паметници е поразително. Интересното е, че египетският бог Бес, който бил на почит и сред финикийските мореплаватели, може да се види и сред статуите на хетите** [к.а.].

Бес обикновено се изобразява като джудже с гъста брада и обикновено с еректирал penis. Почитали го като бог на добрия късмет, покровител на моряците и плодородието. Понякога е показван с гърбица...”

/Д.Х.Чайлдрес. Изгубените градове на Атлантида, Древна Европа и Средиземноморието. С., ИК „Бард“, 2007, с. 62, 63/.

Снимка 1. Керамични статуетки на бог Бес, произхождащи от Египет и изложени в експозицията на Лувъра. Фото автора.

Във връзка с казаното, Херодот също отбелязва, че дървената статуя на отца Хефест (Птах) в храма му в гр. *Мемфис* представлявала пигмей и много наподобявала статуята на джудже-закрилник, която финикийците закрепвали на носовете на триерите си /*История*, кн. III, § 37/. Следователно

отецът Птах бил почитан от египтяни, финикийци, хети като *Бес* или *Пес*, т.е. “Пастиря”.

В *Тракия* племето *беси* (*песи* – “пастири”), наричано още *кукери* (Кук-Ер, т.е. “Маг на Ре”), се занимавало изключително само с въпросите на култа и знанието. Те обслужвали, както се разбра, прорицалището на Дионис, закътано между най-високите върхове на *Пангей* (*Родопите*). Знаем точното му местонахождение – връх *Сутка в Западните Родопи*, край днешните градове *Ракитово* и *Велинград*.

Всъщност основните седалища на жреците *беси* са били три:

1. *Цепина* – неолитното селище в м. *Рандолин дол*, край с. *Драгиново, Велинградско*;
2. гр. *Пулпудева* – ранно-неолитният град *Небет тепе* (*Музеев хълм*), *Пловдив*;
3. хребета *Карлък* в сърцето на *Родопите*, около връх *Турлата* и селата *Гела* и *Мугла*, област *Смолян*.

Говорим за първите най-древни бески селища. Защото през късната античност столицата била преместена от *Пулпудева* в близкия гр. *Бесапара* (*Пазарджишко*). Между другото трите географски точки се намират на еднакво разстояние по права линия и образуват равностраничен триъгълник, а това определено носи сакрален смисъл.

Тук ще насочим вашето внимание към някои по-късни сведения за град *Одриса* (бившия *Пулпудева*), който от 342/341 г. пр.Хр. бил преименуван на *Филипопол* – след една инвазия на Филип II Македонски (359-336 г. пр.Хр.). Долуцитираните сведения се отнасят за повече от век и половина по-късно, когато градът продължавал да бъде обитаван от *одрисите* (т.е. бившите *сатри*; вж. малко по-горе) и техните жреци *бесите*, а историкът, който ни съобщава това, е Полибий (~208~133 г. пр.Хр.):

“... Като мина [Филип V (221-179 г. пр.Хр.) – б. В.Й.] през централна Тракия, нахлу в земите на одрисите, бесите и дентелетите. Когато стигна до така наречения Филипопол [в 182 г. пр.Хр. – б. В.Й.], жителите на града избягаха по околните хълмове и той завзе града от движение. След това обходи цялата равнина и след като опустоши реколтата на едни и получи уверения във вярност от други, се върна и остави във Филипопол един гарнизон. Скоро след това този гарнизон бе прогонен от одрисите, престъпили клетвата си за вярност пред царя.”

/Полибий. Всеобща история, XXIII, 8. – В: Поредица “Антични автори към изворите за тракия и траките”. Т.III. Превод от старогръцки **Валерий Русинов**. С., Изд. на Института по тракология при БАН, 2003, с.166/.

При разкопките проведени през последните десетилетия в гр. *Пловдив* и региона са открити емисии тракийски монети с надписи “Одриса”. Същият

надпис е апликиран върху глинобитен олтар, намерен на Небет тепе. Според Костадин Кисьов това са материални доказателства, че градът е населяван от *одрисите* и вероятно тракийското му име през елинистичната епоха е било „Одриса“. /**К. Кисьов**. За появата и развитието на тракийския град върху Трихълмието в Пловдив през елинистическата епоха. – В: **Годишник** на Археологическия музей – Пловдив. Т.IX/2. Пловдив, 2004, с. 182/.

В случая за нас е важно, че гр. *Пулпудева/Филипопол* е обитаван от *бесите* и *одрисите*. И не само това. Жителите му са били обособени по родове и са познавали своите божествени родословия. Това са пет от десетте фили на града: *Дионисеис (Дионисеиди)*, *Кендрисеис (Кендрисеиди)*, т.е. *Аполони-ди*), *Хераклеис (Хераклиди)*, *Евмолпеис (Евмолпиди)* и *Орфеис (Орфеиди)*. /схема на *ita savea* на градския театър със секторите на филите вж. в **Н. Шаранков**. Бележки и допълнения към няколко надписа от Филипопол. – **пак там**, с. 158/.

Ще споменем някои артефакти. Във *Филипопол* най-почитани били Дионис и Аполон Кендрисос. Храмът на Дионис е увенчавал *Таксимтепе* – единият от трите главни хълма. Цял сектор от театъра бил запазен за филата *Дионисеиди*. На агората са открити керамични антефикси, представляващи маски на Дионис; те украсявали фасадната част на покрива на портика. Артефактите с неговия образ са многобройни и разнообразни. Богът е гол или покрит с еленова кожа, във високи ботуши, носещ тирс, грозд или лозова клонка, придружаван от Пан, Силен, вакханки, сатири и пантери. Понякога язди пантера, или се вози заедно с Херакъл в колесница, теглена от пантери. Осем композиционно-иконографски типа са изобразени върху отсечените в местната монетарница монети от Траян (98-117 г.) до Елагабал (218-222 г.). /**М. Мартинова-Кютова**. Култът към Дионис във Филипопол. – В: **Годишник** на Регионалния археологически музей – Пловдив. Т.XI. Пловдив, 2009, с. 169-171/.

Хищното животно *пантера* – Пан-Те-Ра, Пан-Де[ос]-Ра, т.е. „Пан, [произлязъл от] бог Ра“ – е една от зооморфните ипостазии на бог Дионис, като образът на пантерата понякога преминава в дребния лъв *барс*.

Храмът на Аполон се намирал върху хълма *Джендемтепе*. Богът имал няколко статуи, представляващи го в различните му обществени роли: Токсофор, Питийски, Китаред и пр. Тук го приемали като покровител на поезията, музиката, медицината и гадателството. Виждаме неговия образ и върху десетина типа монети: псевдоавтономни и от Домициан (81-96 г.) до Елагабал (218-222 г.). /**Н. Шаранков, С. Чернева-Тилкиян**. Животът на античния Филипопол. – В: **Годишник** на Археологическия музей – Пловдив. Т.IX/2. Пловдив, 2004, с. 77, 78/.

Атрибутите на Херакъл и Хермес стояли заедно върху пиластрите на входа на стадиона, което значи, че те били считани, заедно с Аполон, за покровители на провежданите в града *Питийски, Александрийски и Кендрисийски игри*.

Така че в *Тракия* е бил налице фактор, консолидиращ придошлите отвън племена: тук те заварили оцелялата най-дълго време част от божествена-та раса – потомците на гореспоменатите богове Дионис (Бакхус), Хермес, Хефест, Аполон, Яхос, Нерей, Борей и др., и на полубоговете Музей, Евмолп, Елевзин, Исмар, Орфей, наследени от авторитетна жреческа каста, която образувала сплотеното родопско племе *беси* (*песи* = „пастири“) и обслужващото го племе *сатри* (*сатири*).

Именно този етнически субстрат е бил заварен в *Тракия* от създадената и отгледана в *Едема* в *Южна Анатолия* човешка популация, при миграцията ѝ тук в края на VII хил. пр.Хр. Етническото сливане между местните божествени потомци и пришълците човеци било въпрос на време. Всъщност *бесите* и *сатрите* са местните древни цивилизовани европейци, които променили (обогатили) генома на пришълците, а не някакви диви *ловци-събирачи* – наследници на *Homo neandertalensis*, в периода на неговия регрес и изчезване през епохата на мезолита и неолита.

Манипулативната хипотеза за определящото значение на *ловците-събирачи* в етническото формиране на *прототраките* е изведена от авторите S. Hansen (2004), M. Budja (2005), M. Seferiades (2007), B. Cunliffe (2008) /**Харалд Хаарман**. Загадката на Дунавската цивилизация. Превод от немски Иван Златев. С., ИК „Борина“, 2015, с. 23-26, 34, 35/, според нас съвсем произволно и без смислени аргументи, имайки предвид тяхната малобройност и ниска степен на обществено развитие. *Последните съществували семейства първобитни хоминиди* са обитавали трудно-достъпни пещери; те живеели изолирано от *градската цивилизация на прототраките*, които, за разлика от тях, упражнявали *организирано земеделие, скотовъдство, рударство и металообработка*, и са се ръководели от *божествения закон*.

Всъщност възродителната сила на *Дионисовите мистерии*, явяващи се последна фаза на *Слънчевия култ*, е обединила и вдъхновявала цивилизованите обитатели на *Балканите*. Благодарение на това идейно „оръжие“ – консервираните по удивителен начин древни традиции, религия, култура и език, – *прототраките* можели да се справят с всякакви деградивни влияния.

Обществено-културното развитие протичало най-активно, дори бурно, в зоните край морета и реки с плодородни равнини, подходящи за земеделие; в нископланински зони, подходящи за скотовъдство и рудодобив. Живот кипял и около древните светилища.

Това обяснява концентрацията на селища през неолита, халколита и бронзовата епохи в *Южна Тракия (Беломорието), Югозападна Тракия (Разложкото поле и долината на река Струма), Тракийската низина, Подбалканна, Дунавската равнина, Черноморието*.

Можем ли да кажем нещо за езика на *прототраките*?

Разбира се, че да: те са говорили езика на своите Създатели – тези, които са ги отгледали, облекли, отхранили и научили на земеделие, скотовъдство, рудодобив и на първите занаяти – каменоделство, строителство, грънчарство, тъкачество, ковачество; въвели са ги в изпълнението на култовите ритуали. *Езикът на Създателите*, наричан от античните автори „свещения език“, е послужил като основа при формирането езика на създадените от тях прототраки, които всъщност се явяват протоиндоевропейците. Именно *индоевропейския праезик* са ползвали те през VII-VI хилядолетия пр.Хр. в Тракия, преди да се разслоят географски по родове и племена, и преди да поемат по пътищата на миграцията, колонизирайки света.

Така стигаме до следващия въпрос: можем ли да открием място и народ, където в близкото минало и до днес да се ползва език във форма, съхранила сравнително добре реликтите на *индоевропейския праезик*?

Да, това е онзи сегмент от човешката популация (прототраките), който се е заселил през ранния неолит в закътаното лоно на *Разложкото поле* и в *Родопите*. Според нас техният древен език се явява прототипен на известния днес *рупски диалект*.

В тази популация, с времето, посредством вътрешно-етносна диференциация, са се обособили, освен споменатите местни племена *беси (песи* – „пас-тири“) и *сатири/сатри* (по-късно *одриса*), и другите познати в античността племена: *дии, меди (медони), медовитини, едони, пеони* и пр.

В днешните села *Елешница, Долно Драглище, Горно Драглище, Добърско, Баня, Белица, Бачево, Добринище* и др. и сега ползват този архаичен западно-рупски диалект, близък колкото до източно-рупския диалект в *Средните* и *Източните Родопи*, толкова и до езика на старите македонци и българи от епохата на Възраждането (XVII-XIX век). Темата е изследвана още в началото на миналия век от българския езиковед и литературен историк Александър Теодоров-Балан /**Ал. Теодоров-Балан**. Родопското наречие. Име и положение между източното и западното. – В: Любов за родна реч. Съст. В. Радева. С., 2008, с. 881-890. Първо издание: Сборник статей по славяноведению, посвященных профессору Марину С. Дринову. Харьков, 1905, с. 111-127/.

При вътрешно-Балканските си миграции, в частност – при вътрешно-Родопското си разселване, неолитните семейства, родове и племена са спазвали правилото земеделци (чернодрешковци) и скотовъдци (белодрешковци) да заемат съседни земи, с оглед подsigуряване на така необходимата размяна на произведената от всяка отраслова група продукция. *Земеделците*

имен се разположили в по-ниските и полегати *Източни Родопи*, а *скотовъдците синд* – по тучните пасища на по-високите *Западни Родопи*.

По отношение на езика характерната диференциация на *източно и западно родопско или рупско наречие* била пренесена и съществувала идентично в дуалната диспозиция на говора, от една страна, в *Източна Тракия (Загора/Загрос)* и *Източна Мизия*, срещу говора, от друга страна, в *Западна Тракия (Граово и Шоплука)* и *Западна Мизия* (трибалските земи), както през неолита, халколита, бронзовата и желязната епохи, така и през античността и средновековието.

Какво е названието на свещения език, дарен ни от нашите създатели (боговете)?

То е запазено в *Египетска Александрия* – по-рано в езическите, а сетне в християнските храмове на коптите. Това е *бохарският диалект*, наречен *бохаирски* след арабското завладяване на *Египет* през 641 г. Лексемата *бохарски* е съставена от морфемите *Бо-Хар*, означаващи „Бог Хар [Хор]“, тракийският *Дионис/Бакхус*. Самата дума *бо*, *бох*, *бог* е произлязла от името *Бакх* на бога на виното.

Резонно, защото именно *Дионис/Хор* е наследил и продължил делото на дядо си *Кронос/Енлил* и на баща си *Зевс/Озирис* да цивилизова младата човешка раса и специално да довърши нейното обучение в земеделския отрасъл. Така например, в *Рим*, под името *Конс*, заимствано от египетското му младежко име *Хонсу*, той е запомнен като дарителя на земеделската технология. Земеделците и конниците са имали празник *Консуалии*, летен на 21 август, а зимен – на 15 декември, идентичен с честването на *Тракийския конник* на *Балканите*.

И тук стигаме до *българския етноним*, който ще се окаже епоним. След етнонима *имен*, произлизащ от името *Зевс-Амон (Амен/Амин/Имен)* на бога-отец, е дошъл ред на етнонима *балкхар*, произлизащ от тракийското име *Бакх* и египетското име *Хар* на божия син (нашия отец), т.е. *именците* са станали *балкхари (българи)*, а държавата им – *Балкхара* или *България*. (вж. по-подробно **В. Йорданов**. Произход на етнонима *българи* и на хоронима *България*. – В: списание „Горгони“, кн. 3, 2019, с. 33-47).

Следователно не някой друг, а точно *протобългарският* (т.е. *праславянский*), *старобългарският* и *българският език* се явяват *преките етапни наследници на свещения бохарски език*!

Напомняме, освен това, че *Западните Родопи* и югозападната част на *Тракийската низина* (областта *Бесика* с градовете *Бесапара* и *Евмолпия*) са били старо родово владение на *жреческото племе беси* – *кръвните*

потомци на Дионис/Бакхус, Хермес, Силен, Хефест, Кабирос, Борей, Понт, Нерей, както и на синовете им Музей, Евмолп, Исмар, Орфей и др. Тази могъща жреческа каста е изиграла ролята на непреодолим стожер в борбата за хилядолетното оцеляване на архаичните езикови и културни атрибути, които в същността си представят началния етап на човешката цивилизация.

Началото на монетосеченето и излизането на бохарската писменост от херметичната забрана през VII-VI в. пр.Хр. изваждат на „светло“ пред нас бекските владетели на *траките* през класическата епоха и елинизма. Първият „явен“ за историята цар на Одриското царство е Терес I (~526/521~464 г. пр.Хр). Следват Спарадок (464~444) и Ситалк (~444~424). После *династията* (вероятно и територията) се разделя на *първи клон*, с *инсигния лабрис*: Саток (424 г. ?), Меток (407~389), Амадок (389~356), Терес II (356~342); и *втори клон*, с *инсигния кратер*: Севт I (424~405), Хебризелм (~389~383), Котис I (383~359), Керсеблепт (359~340). **/Ставри Топалов.** Нови приноси към проучване монетосеченето и историята на ранното Одриско царство в земите на древна Тракия. С., 2004, с. 210-213/.

Изброените царе са били върховни владетели (кесари) на *Тракия*, а базилеусите на отделните тракийски племена се явявали техни наместници или федерати в рамките на обширната *Одриска държава*. Нейната столица *Евмолпия* носела още името *Одриса* или *Одрюза*, засвидетелствано от надпис на *Небет тепе* и върху местни бронзови монети от III-I в. пр.Хр. Топонимът е споменат и в Епитомето на Стефан Византийски (VI в. сл.Хр.).

Топонимът *Одриса*, както и етнонимът *одриси*, произлизат, според нас, от името на царя-жрец *Терес* (*Τηρης*), чието име е дошло от носения от него Дионисов свещен жезъл *тирс*, като символ на пастирска (божествена) власт. Глаголи, думи и изрази като *треса*, *треска*, *втрисам*, *стряскам*, *треперя*, *изпадам в транс*, отразяват действия на жреците в мистерните им практики за свързване с бога; докато *земята се разтърсва*, *гръмотевниците трещат* отразяват природни явления с божествена намеса. Разбира се има местност *Трещеник*, светец Илия Гръмовник, а дори е съхранена гадателна книга „Гръмник“ с предсказания според вида на гръмотевниците.

Подобни ритуали са изпълнявали в *Прорицалището на Дионис в Родопите* трите мойри Клото, Лахесис и Атропос, като най-малката Атропос, т.е. „Нетелесна“, можела да „излиза“ от биологичното си тяло и от материалния свят, за да провижда съдбата.

И така, архаичният тракийски владетел *Терес* възстановил крепостта-резиденция на дедите си на *Музеевия хълм* в града *Евмолпия* и, обединявайки тракийските племена, управлявал успешно в продължение на 62 години –

време на политическа стабилност и икономически просперитет за цяла Тракия.

Одриса и *одриси* са възникнали по време или след царуването на Терес – владетеля с *тирса*; тези епоними били тогава израз на народна почит към добрия водач. Рестав-рираната крепост на *Музеевия хълм* била приемана като наследство „от Тереса“, затова топонимът *Евмолпия* станал *Оттриса*, а двойното „т“ довело до озвученото *Одриса*.

Етнонимът *сатири* (*σάτιροι* – *сатирой*), който бил еволюирал с времето в *сатри*, сега от *сатри* се превърнал в *одриси*. Макар че *сатири/сатри* и *одриси* са синоними, имайки една и съща етимология – от *тирса* на Дионис, бога-родоначалник. Очевидно *бесите* и *сатрите* (*одрисите*), били пастирите, а народът *траки* – *траγί* или *τραγοί* (*трагил/трагой* = „козли“) – паството. Според закона, учреден от Дионис/Бакх, първите притежавали, по силата на своя пряк произход от бога, правото да властват над вторите.

Като аналогичен топоним ще отбележим столицата на *Финикия* – гр. *Тир*, а етноними – племената *тирсени/етруски* и *агатирси*. Племето *αγᾱθίρσοι* – „козари“, „пастири на кози“ обитавало поречието на река Танаис (дн. Дон) /*Херодот*. История, кн. IV, § 100/.

Подчертаваме, че тракийските царе-жреци от *династията на Терес* са последните божествени потомци, които поддържали и защитавали *наследственото им прорицалище на бог Дионис в Родопите*. Там впрочем било предсказано на Филип II Македонски (359-336 г. пр.Хр.), че синът му Александър (336-323 г. пр.Хр.) ще завладее тогавашния свят. /**Свилен Топчиев**. Сказание за бесите, Орфей и Дионисиевото светилище. Велинград, Печатница „Бостон“, 2009, с. 5-67/.

Заради инвазията на Филип II в *Тракия* и падането на столицата *Одриса* през 342/1 г., преименувана от него на *Филипополис*, наследникът на Керсеблепт – Севт III (~335~300 г. пр.Хр.) – преместил одриската столица между *Балкана* и *Средна гора*, построявайки нова – гр. *Севтополис* (край днешния гр. Казанлък, *Централна България*).

Явно в 342/1 г. пр.Хр. топонимът *Одриса* е бил забранен от македонските царе Филип, а след него Александър и Лизимах (306-281 г. пр.Хр.). В гнева си срещу беско-одриската династия, македонците са атакували дори новата одриска столица *Севтополис*, както и здраво укрепената резиденция на тракийските царе на връх *Кози грамади* в *Средна гора*. Така или иначе, топонимът *Одриса*, който е бил ползван само около един век, скоро е бил забравен, за разлика от предхождащите го топоними *Пулпудева* и *Евмолпия*, или пък от следхождащите го *Филипопол* и *Тримонциум*.

Александър III Македонски (336-323 г. пр.Хр.) установил хегемония над Тракия, за да осигури тила си с оглед завладяването на Изтока. След смъртта на Александър, при разпределението на неговата империя, Тракия се

паднала на диадоха Лизимах (323-281 г. пр.Хр.). Изглежда както Александър, така и Лизимах, са управлявали Тракия съвместно с тракийски парадинасти.

Този политически модел бил обаче временно преустановен от Кавар (257-218 г. пр.Хр.), последният владетел на Гетското/Келтското царство в Тракия (278-218 г. пр.Хр.), който по майчина линия се явявал внук на Птолемея I Сотер/Луг (323-283 г. пр.Хр.) – македонският диадох, наследил Египет. След като преместил столицата си от Тиле/Тюле (дн. край с. Тулово, община Мъглиж, област Стара Загора) в античния град Кабиле (дн. край гр. Ямбол), Кавар, за да утвърди властта си и разчисти пътя на своите потомци, подложил на системно физическо изстребление всички разклонения на беско-одриската династия, тъй като тя била завоювала в предните векове авторитета на обединител на голямата тракийска диаспора. /**Методи Манов**. В търсене на Тюлис или Тракия между 341 и 218 г. пр.Хр. С., ИК „Борина“, 2017, с. 92-184/.

Сетне, в Христово време, инвазията на *Рим* и превръщането на *Елада*, *Македония*, *Илирик*, *Тракия*, *Мизия* и *Дакия* в римски провинции довели до задушаването и постепенното изчезване на благородното съсловие. Етнонимът *одрис* и хоронимът *Одриско царство* продължили да съществуват до времето на римския император Клавдий (41-54 г.), когато *Тракия* изгубила окончателно политическата си независимост, била анексирана и включена като нова провинция в римската териториално-административна система (45 г.).

Налагайки през IV-V в. приемането на християнската религия, *Източен Рим* посегнал на последната и най-съкровена свобода на жреческото племе *беси* – вярата им. Култът при *бесите* се явявал безценно идейно родово наследство от божествените им прадеди, а не просто една стандартна традиция, както при другите племена. Затова борбата на този фронт между *бесите* и *Рим* продължила повече от един век, при редуване на бунтове и военни стълкновения с мирни споразумения, описани в писмата на епископ Никита Ремесиански. Проблемът бил разрешен едва в средата на V в., когато държавно-християнската машина на *Рим* приложила радикална мярка – принудително изселване на водещите благородни родове на *бесите* далече на север – в *Мизия* и *Дакия*. /**Н. Гигов**. Гела. Орфеево цвете. С., Изд. МФ, 1988, с. 47; **В. Каравълчев**. Свети Никита Ремесиански и християнизирването на бесите. – В сайта „Двери на православието“: <http://dveri.bg/xcr4h/>.

След като говорихме за *Меропа* и *меропци*, *Родопа* и *родопци*, *ропци* или *рупци*, редно е да изследваме етимологията на тези названия, защото тя ще ни помогне да вникнем още по-дълбоко в мотивацията и движещите сили на случилите се тук събития.

Най-старото название *Пангей* обединява божествените имена *Пан* и *Гея*. Отец-козел *Пан* е бил първо Уран, после Кронос и най-сетне Дионис/Бакхус. Следващото название *Родопа* е дошло от богинята-майка *Рода* (*Рожаница*, т.е. „раждаща“ или „родилка“) и нейния син *Род* („роденият“). *Рода* е главната *вакханка*, майката на *Вакхус*, а *Род* е самият той – божият син. Впрочем, три имена на този бог – *Род*, *Бакхус/Вакхус* и *Митрас* – подчертават факта, че той е роден от Зевс и богинята-крава *Йо*, наричана в *Египет* хатор *Изида*. Следователно *Род* е „Родения“, а *Рода* или *Родопа* е неговата майка „Родилката“ – както богинята, така и планината, в която се е случило това важно за древния свят събитие. Друго синонимно име на планината, по-точно на планинския връх, на който богинята родила божия син, е *Ниса*: оттам младият бог получил името *Дионис* – *Дио-Нис*, т.е. „Богът от Ниса“. /вж. **В. Йорданов**. За Род и Рожаницы. – В: списание „Горгони“, кн. 1, 2016, с. 67-70/.

Изясняването на въпроса за етимологията на названието *Родопа* всъщност решава спора за рожденото място на божия син Дионис/Бакхус/Род, един спор, който се води от античността, когато местонахождението на планината *Ниса* било търсено в *Египет*, *Леванта*, и дори *Индия* и *Индо-Несия*. Кой народ не би искал да има такъв велик родоначалник – самият божи син? Не по-малко силен аргумент, който помага да излезе истината по този спор е местонахождението на *най-авторитетното прорицалище в древността – Дионисовото – в Западните Родопи*, защото то е възникнало на мястото на раждането на Дионис.

И така, през архаичния период днешните *Западни Родопи* се наричали „планините *Пангей*“ (*Pangeus mons*), а *Източните Родопи* – *Меропа*. През ранната античност тези названия минали върху административните области. В римо-византийската епоха западната област *Пангей* била преименувана на *Родопа* (провинция), а източната – на *Европа* (провинция), като в нея е включена областта *Корпиалика*, (дн. *Одринска Тракия*) (сн. 2). През XIV в. названието *Меропа* е възстановено за целия *Родопски масив*, но с времето отново отпаднало. Според родопския краевед Никола Гигов областта *Меропа* е заемала днешния *Смолянски край*, в средния дял на *Родопите*. /**Никола Гигов**. Орфей и азбуката. Издава Варненски свободен университет. Варна, 2004, с. 27, 58, 59/.

Снимка 2. „Карта на древна Тракия“, изработена през 1585 г. от холандския картограф Абрахам Ортелиус, на базата на антични източници. Включена е в Приложението към неговия атлас „Театър на земите в света“, издаден в Антверпен. /вж. Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)“. Съставител **Димитър Стоименов**. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви“, ИК ТАНГРА ТанНакРа. С., 2008, с. 453, 454/.

По-долу представяме три иконографски типа на тракийска монетна емисия от бронз. Лице: глава на Терес надясно; опако: изображение на бик наляво, над който има надпис, съответно ОДРОС, ОДРОЗΩΝ, ОДРОЗ (снимки 3, 4 и 5 а-б).

Снимки 3, 4, 5 а-б. В надписите ΟΔΡΟΣ, ΟΔΡΟΖΩΝ, ΟΔΡΟΖ, забелязахме една особеност: не е употребена буквата сигма Σ, а S, Z, или обърната сигма, наподобяваща българската буква З (в по-ъглова графика). Иконографията на трите типа е идентична, с малки разлики в образите на владетеля и на бика, които гравьорът си е позволил да допусне при изработването на всяка следваща матрица.

В надписа на втората монета думата „одроз“ е поставена в родителен падеж чрез окончанието „он“: ΟΔΡΟΖΩΝ, което дава значението „на одроз“, като се подразбира „[монета] на одроз“.

Морфология и етимология на думата *одрос*: предлог/представка **от** – основа/корен **тр** – суфикс/наставка **ос**.

Както споменахме, според нас предлогът **от** и основата **тр** (компресия от името *Τηρης/Τερес*, произлязло от *τιрс*), са образували думата **оттр**, завършваща със суфикса **ос**, т.е. **оттрос** или **одрос** (като двойното беззвучно „т“ е преминало в звучно „д“).

Също така предлогът *от* и името *Τηρης/Τερес* са образували етнонима *одриси*, като *от-Τερес* = *от-трис* = *одрис(и)*. Предполагаме, че в знак на признание към мъдрия и успешен владетел *Τερес*, неговото племе *σατρι* е възприело нов етноним – *одриси*, – подчертаващ произход „от Терес“ или „потомци на Терес“, и така почели царя си с великата чест на племенен отец-родоначалник.

Възможна е друга етимология на загадъчната дума *одрос*, поставена над изображения на монетата свещен бик: „[Произлезли] от торос“, т.е. „от бика [Зевс]“. И в този случай (*от-торос*) двойното т е дало **д**. Т.е. *торос/дорос* чрез метатеза да е минало в *одрос*, като е възможно тази реконструкция да е изкуствена, нарочно дело на жреците. За справка гръцката дума е *ταυρος*, а латинската *taurus*.

Допустима е и трета хипотеза: етнонимът *одрос/одра* да се е образувал чрез палатализация от *орда* („племе“, „народ“), което пък би дало езиков аргумент в полза на автохтонната теория, т.е. за етническата свързаност между *одриси* и *българи*.

Тук е важно да отбележим, че обръщането на *торос/дорос* в *одрос* и обратно – на *одрос* в *дорос* – би изяснило също така и етническият произход на племето *дорийци*, спуснали се в *Елада* откъм север – от *Тракия*.

Дали пък наистина *дорийците* не са компонент от многобройните и непобедими *одриси*? Племенен сегмент от народа *одриси*, който, поради вътрешна борба в господстващия жреческо-царски род, е мигрирал на юг, придаден към своя патрон (един от принцовете, претендиращи за власт). Тази практика е позната като вътрешно деление на Одриското царство с парадинастично управление.

От друга страна и във връзка с археологическите данни за поселения на европейци от кавказки тип, понтийска група (произхождащи от *Тракия* и *Скития*) в *Средна* и *Източна Азия*, се наблюдава възраждане на *автохтонната хипотеза* за миграция от *Тракия* в *Азия* през халколита или бронзовата епоха /Вл. Христов. Българите са потомци на най-древното население на Балканския полуостров. – В: Ави-тохол. Исторически сборник. Т. II. Нов прочит на българската древност. С., Сдружение „Авитохол“, 2006, с. 375-390.; Д.Д.Съсьлов. Съчинения, публикувани наскоро, занимаващи се с историята и населението на Таримската котловина в последното хилядолетие преди Христа. Доклад от научната конференция «Приносът на българите в световната цивилизация. София, 2000 г.». – **пак там**, с. 26-33/.

Така че напълно вероятно е, в период на демографски бум, друга част от *одрисите* да е мигрирала на север и североизток. Това би обяснило впрочем

названието на историческата област *Ордос*, простираща се на обширно високо плато между един от завоите на *Жълтата река*, като *Великата стена* минава южно от *Ордос*.

Предполагаме, че в *Азия одрисите* са променили етнонима си на *кимери* по тукашното име на тяхната племенна майка *Камир аби*, наричана в *Тракия* и *Елада* Персефона, а в *Египет* – Нефтида.

Историческото название *Ордос/Одрос* се е съхранило и в *Европа*. Това е хидронимът *Одер*, в славянска форма – *Одра*, с който е назована една от големите водни артерии на нашия континент, протичаща през *Чехия*, *Полша* и *Германия*, и вливаща се в *Балтийско море*.

Изброяваме еднотипните с термина *одрос* думи, влизащи в обща етимологична група: *дорийци*, *тореадор*, *door* (англ., „врата“), *дорест*, *оренда*, *орда*, *одър*, *одран* и глаголите, свързани с жертвопринасяне (напр. на бик) – *дера/одирам*, *удържам*, *удрям*, *отрязвам*.